

L'antisemitisme? Una malaltia. Les paraules d'Emmanuel Berl referides al seu amic Pierre Drieu la Rochelle (París, 1893-1945), el controvertit escriptor feixista, col·laborador del règim de Pétain i dels nazis que es va suïcidar el 16 de març del 1945 per no respondre dels seus actes davant la justícia, semblen resoldre el cas *Drieu* per a Gallimard, que acaba d'incorporar l'escriptor a "La Bibliothèque de la Pléiade", en qualitat de clàssic irrefutable. Però, de fet, l'ha reobert.

Emmanuel Berl va dir exactament: "L'antisemitisme l'havia infectat, cap al 1934, com una diabetis". Ho recorda Jean-François Louette en la introducció al volum que aplega les millors narracions de l'autor de *Le feu follet* (*El foc follet*, Quaderns Crema.), titulat *Romans, récits, nouvelles*. I no sols va infectar el seu pensament, exhibit a la premsa en forma d'articles, sinó també la seva obra. Els personatges jueus dels seus llibres són estereotipats i negatius.

Sí, era un home, diu Jean-François Louette, ofegat per les contradiccions que va arribar a ser responsable de crims polítics, però tot queda explicat, cal deduir, per la seva malaltia, la seva diabetis. Una malaltia que no sols provocava l'odi als jueus, sinó també als francmaçons, els comunistes, els liberals, els homosexuals i els republicans en general.

Jean-François Louette, director de la publicació de les obres de Drieu a la Pléiade, no pretén pas minimitzar el virulent antisemitisme de l'escriptor, però el posa en relació amb la seva evolució estilística i psicològica: "La gènesi de l'antisemitisme de Drieu és un dossier molt ampli. Em sembla que hi ha un fet determinant, i és que Drieu, com Lucien Rebatet, de sinistra memòria, acaba considerant de manera fantasmagòrica, no raonada, que els jueus són els culpables de les guerres. Juguen un paper en el camí cap a la guerra que Drieu, en tant que ex-soldat de la Gran Guerra, rebutja. I ho rebutja de manera contradictòria perquè està al mateix temps imbuït de la idea d'un renaixement de la força a través de la violència. Penso també que, des del punt de vista psicològic, la incerte-

Una consagració polèmica

Calia que l'escriptor antisemita i feixista Drieu la Rochelle quedés consagrat per la Pléiade? França es fa la pregunta.

EL TEMPS

sa d'un mateix que habita en Drieu l'empeny a triar un objecte equivocat que esdevé el boc emissari contra el qual es pot afirmar, i afermar-se ell mateix”.

Pagar un deute. Més que reconèixer un clàssic en Drieu la Rochelle, els crítics com Bernard Morlino s'han preguntat si la seva entrada a

la Pléiade no serveix per a pagar un deute. L'escriptor va dirigir la prestigiosa revista NRF de Gallimard en el període més crític de l'editorial, entre desembre del 1940 i juny del 1943.

La presència de Drieu als locals del carrer de Sébastien-Bottin va permetre que Gaston Gallimard pogués mantenir oberta la botiga i, a més a més, va evitar de nomenar un administrador alemany, com volien en principi els ocupants.

Per a Drieu, però, la situació no era tan fàcil. Ha de continuar admirant Hitler tot i ser enemic de França, perquè als seus ulls encarna l'ideal polític. L'escriptor està convençut que el Führer refarà la civilització europea i que és l'agent d'un mal necessari.

Lluny de tot patriotisme, ha observat Hélène Baty-Delalande, veu en el triomf de l'Alemanya nazi la promesa d'un internacionalisme europeu i minimitza la importància de l'ocupació de França.

En la premsa col·laboracionista proclama que només l'hegemonia alemanya podrà portar-nos a una federació europea, l'única via per a la necessària regeneració de França. Aquest terme, *hegemonia*, deixa entreveure, diu Jean-François Louette, un gust per la força que l'escriptor no va desmentir mai.

L'ocupació, en comptes de deprimir-lo o acovardir-lo, l'anima. Dirigeix la revista de Gallimard, publica diversos llibres en l'editorial i escriu articles en la premsa col·laboracionista. Pensa que, ocupada i tot, França pot ser gran. Anteriorment ja ha estat sotmesa a Anglaterra, i se'n va sortir. Ho diu a Mauriac pel desembre de 1940: “Cal que els escriptors francesos –que, malgrat tot, a la França d'ahir representaven un dels rars valors autèntics– estiguin units, aplegats, afirmant la presència de la nostra vida espiritual”.

En el seu diari, però, es pot mostrar sincer, crític i decebut, tant amb els alemanys com amb el govern de Pétain. Veu que els alemanys estan ben lluny de l'ideal d'un feixisme europeu. I que el govern de Vichy és conservador i reaccionari de totes totes. Les contradiccions són constants en la seva vida.

De Hitler a Stalin. Al final de la guerra, en veure que l'exèrcit alemany no és invencible, critica obertament els alemanys en les columnes de la premsa col·laboracionista. L'agost del 1944 intenta suïcidar-se i en el seu diari es mostra fascinat per un nou cabdill, Stalin, i espera trobar l'esperit feixista en el comunisme.

Sota la seva direcció, les sigles NRF significaven, fet i fet, “Nouvelle Revue Fasciste”. Creia que l'Alemanya nazi estava construint els Estats Units d'Europa. Per dir-ho en bones paraules –les d'Hélène Baty-Delalande–, era –evidentment, a la seva manera– un patriota europeu.

En el primer número de la revista ja no apareixia la signatura del membre jueu de la resistència Benjamin Crémieux, crític literari que morirà a Buchenwald. L'u de gener del 1943, Pierre Drieu la Rochelle elogia en la revista el geni de Hitler.

L'anterior director, Jean Paulhan, continuarà a l'ombra. Opina que, si l'ocupació alemanya dura sis mesos, “l'acció de Drieu és odiosa, però si n'hi ha per a cent anys, és, al contrari, enginyosa, valenta, necessària i Drieu creu, i ha cregut sempre, en els cent anys”.

Drieu va haver de batallar en dos fronts. D'una banda, Gaston Gallimard, que tenia necessitat d'ell per a mantenir la revista. De l'altra, Otto Abetz, que utilitzava Drieu per a difondre l'ideari nazi a través d'un mitjà de prestigi.

Però cal reconèixer que va rebre el suport de molts col·laboradors de prestigi, que no van pas dubtar a continuar col·laborant a la revista, com Paul Valéry, Henry de Montherlant, Paul Éluard i André Gide, el seu fundador.

El 1944, en el seu diari es mostra fascinat pel nou cabdill, Stalin, i espera trobar l'esperit feixista en el comunisme

Pierre Drieu la Rochelle corregeix proves al seu despatx de la revista NRF, publicada per l'editorial Gallimard, el 1942, durant l'ocupació nazi.

EL TEMPS

Pierre Drieu la Rochelle a Megève, l'any 1944, quan ja estava desenganyat dels alemanys i dels nazis.

Molts consideren que va salvar la NRF i l'imperi Gallimard. El ressò i el prestigi cultural de la NRF era tan gran, recorda Bernard Morlino, que tot París repetia una frase atribuïda a l'ambaixador alemany Otto Abetz: "Hi ha tres poders a França, el comunisme, la gran banca i la NRF".

L'excés. Pierre Drieu la Rochelle va ser un autor excessiu, com corresponia a un home que es va excedir en tot el que feia, sobretot en els insults. Molts dels seus llibres són excessius, plens de digressions, i per això la seva fortuna literària, en especial fora del món francòfon, ha estat molt

limitada. Els crítics no s'han posat mai d'acord a l'hora de jerarquitzar la seva obra.

El que és clar és que la més famosa i llegida és *Le feu follet*. Per dues raons. La primera, per la magnífica i popular versió cinematogràfica que en va fer Louis Malle l'any 1963, un

Per a uns va ser un estilista i, segons altres, simplement irritava els lectors

clàssic sempre jove, amb una gran interpretació de Maurice Ronet. I la segona que, com pensava Bernard Frank, és la seva novel·la més continguda i equilibrada: "Aquí va de pressa. La mort escombra les digressions". Les digressions moralistes, bàsicament.

L'excés, i una certa incontinença verbal, posa sovint en perill l'equilibri de les seves novel·les. Com diu Jean-François Louette, citant Stendhal, l'equilibri entre el vinagre i la crema, és a dir, l'element satíric i l'element novel·lesc, bàsicament el sentimental.

Jean-Marc Proust coincideix amb Jean-François Louette en parlar d'un "charme quand même". Clàssic, l'estil de Drieu s'allunya de les innovacions d'un Céline i, a més, ha pres les seves distàncies amb els surrealistes. "Però l'elegància hi és, sovint seductora", diu Jean-Marc Proust.

S'hi afegeix, continua el crític, una desimboltura assumida que a vegades el fa negligent, però la reivindica: "Per a mostrar la insuficiència, l'artista ha de reduir-se a ser insuficient". És un dandisme, conclou el crític, que evoca una "aristocràcia de la desimboltura", amb una punta de provocació.

Els puristes s'equivocarien, diu Jean-François Louette, si no volguessin veure en la desimboltura, en l'aparent descurança, un sentit literari. La desimboltura i la negligència estètica eren assumides de manera ben conscient per Drieu, com per tants altres escriptors, com a armes contra el preciosisme, l'elegància afectada.

La crítica del seu temps es va dividir. Un amic seu, però gens simpatitzant de la seva ideologia, André Malraux, pensava que era un estilista de primer ordre. En contrapartida, un coreligionari seu, el també feixista i col·laboracionista Ramon Fernandez, va escriure que irritava els lectors.

L'autoficció. Per a Jean-Marc Proust i Jean-François Louette, Drieu seria un precursor de l'autoficció. Els textos de Drieu responen sens dubte a aquesta apel·lació, perquè escriure "és visitar les diferents parts d'un mateix", les seves contradiccions i les seves alternances.

Component autobiogràfic i component ficcional no cessen de barrejar-se en la seva obra, observa Jean-François Louette. Per a Drieu, la novel·la és una combinació de confessió i d'invenció, de sinceritat i de fabulació, de memòria i de somni. I en aquestes ficcions confessionals el caire novel·lesc es desdobra en un vessant assagístic.

Així, la novel·la *Gilles* es pot llegir a la vegada com una gran novel·la d'amor i política, i com un assaig ideològic que descriu la trista decadència de França, fins a la professió de fe feixista del final.

En una dedicatòria autògrafa del 1937 en un exemplar d'una obra seva, escriu: "A quaranta-quatre anys, el somni i la memòria finalment es confonen, i, finalment, escrivim una novel·la".

Si per al seu amic Berl l'antisemitisme era una malaltia, per a Jean-François Louette el que condueix l'escriptor al feixisme és un tret bàsic de la seva obra i de la seva personalitat, el cinisme. El cinisme entès com a objectiu i fonament de la sàtira i de la diatriba.

La primera víctima de la seva escriptura satírica és la burgesia, la de la França decadent, sobretot. I, en segon lloc, els polítics republicans.

El cinisme porta Drieu a reduir les diferències, a anivellar-les. No sols dels valors, per la incredulitat que els afecta, sinó també entre les classes socials i els partits polítics. No hi ha dretes i esquerres. Com que no confia en la massa, només pot confiar en el líder, en el *führer*. "El culte al cab-

A dalt, l'autor de *Le feu follet*, novel·la duta al cinema per Louis Malle i interpretada (a sota) per Maurice Ronet.

dill, a la força –escriu Jean-François Louette– es proposa com a recurs contra l'anivellament cínic."

Contra les lleis i les convencions socials, el cinisme de Drieu promou, com a instància ètica, la naturalesa, fàcilment confosa amb la força.

Amb el suïcidi, just en el moment

Drieu considera que el Führer referà la decadent civilització europea i que és l'agent d'un mal necessari

que s'iniciava la causa contra ell, Drieu la Rochelle va fer dos grans favors a França, evidentment, a la França republicana que odiava. Per una banda, va estalviar-li el procés públic, procés que hauria obligat els intel·lectuals francesos a prendre-hi partit a favor o en contra, a pronunciar-se, a demanar sentències toves i pietoses o sentències justes i exemplars.

Però, per l'altra, va donar a entendre, com diu Jean-François Louette, que va assumir la seva conducta, que es va fer responsable dels seus actes. Va ser, de cop, el seu propi procurador i el seu propi jutge i, a mitges, el seu advocat.

A diferència de Céline, l'entrada de Drieu a la Pléiade ha dividit el gremi literari. Ha estat una entrada jutjada d'inesperada i sorprenent. Si n'hi ha que se sorprenen que l'obra d'un col·laborador, antisemita notori, sigui objecte d'una consagració com aquesta, són molts els que consideren que el valor literari dels textos de Drieu no la feia pas merescuda, ha dit France Culture.

Lluís Bonada

NOVETATS
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook i Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com